

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НАН УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Державної установи
«Інститут всесвітньої історії
НАН України»
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор

А.І. Кудряченко

«15» травня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**КРАЇНИ АЗІЇ ТА АФРИКИ В КУЛЬТУРНО-
ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ПОСТУПІ ЛЮДСТВА:
КИТАЙ, ТУРЕЧЧИНА ТА КРАЇНА, ЩО ВИВЧАЄТЬСЯ**

галузь знань: В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
спеціальність: 032 (В9) Історія та археологія
освітній рівень: третій (доктор філософії)
освітньо-наукова програма: Історія
вид дисципліни: вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2025/2026
Кількість кредитів ЄКТС	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Ухвалено Вченою радою
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
(протокол № 3 від 15 травня 2025 р.)

Київ – 2025

Розробники програми:

ШВЕД Вячеслав Олександрович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач відділом історії країн Азії та Африки ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»;

Мета навчальної дисципліни

Предметом навчальної дисципліни “Історія країн Азії та Африки: Китай та Туреччина” є історія таких провідних азійських країн як Китай, Туреччина, які багато в чому визначають головні цивілізаційні потоки азійського простору і протягом тривалого часу відіграють роль глобальних центрів світової політики.

Метою навчальної дисципліни є опанування аспірантами системних знань про історію, культуру, державний устрій, внутрішню і зовнішню політику Китаю і Туреччини, розуміння історичної обумовленості подій та процесів, які відбувались в цих країнах, їх ролі і місця в сучасній світовій політиці та економіці. Дисципліна має допомогти аспірантам сформувати історичне мислення через вміння аналізу подій та процесів в цих країнах з точки зору їхньої історичної обумовленості, кваліфіковано зіставляти різні версії і оцінки історичних подій та особистостей, пов'язаних із ними, навчитися формувати власне ставлення до найбільш актуальних та дискусійних проблем минулого і сучасного Китаю і Туреччини.

Завдання: надання аспірантам системних знань із загальної проблематики зазначених країн, сформувати теоретичні знання і практичні навички у сфері знань про ці країни.

Аспірант повинен знати:

- періодизацію теоретичного курсу;
- основні етапи становлення і розвитку китайської та турецької державності як складових світової спільноти від найдавніших часів до сучасності;
- зміст та напрями соціально-економічних та політичних процесів в Китаї та Туреччині на різних етапах історичного розвитку;
- найвизначніші досягнення китайської та турецької культур;
- зміст та особливості зовнішньої політики Китаю та Туреччини, їхнє місце в сучасному світі.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен вміти:

- аналізувати історичну інформацію, представлену в різних знакових системах (тексти, карти, таблиці, схеми, аудіовізуальний ряд);
- розрізняти в історичній інформації факти й думки, історичний опис та історичне пояснення;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, фактами та явищами, просторові і тимчасові рамки досліджуваних історичних процесів та явищ.

Схема формування оцінки.

Форми оцінювання:

Семестрове оцінювання:

Оцінювання роботи під час лекційних занять : блиць-опитування – 24 бали/14 балів*

Оцінювання роботи під час тестування – 24 бали/14 балів

Контрольна робота – 12 балів/8 бали

* максимальний бал / пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

Підсумкове оцінювання:

Форма оцінювання – ЗАЛІК

Максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40.

Оцінюються такі результати навчання:

- знання історичних фактів,
- розуміння процесів і тенденцій появи і розвитку геноциду;
- вміння з'ясувати причини і простежити хід подій і процесів, визначити їхні рушійні сили, встановити причинно-наслідкові зв'язки між конкретними подіями, оцінити наслідки ганебного явища.

Мінімальний пороговий рівень залікової оцінки, за якої залік вважається складеним – 24 бали.

Необхідна умова допуску до заліку: слухач не допускається до заліку, якщо під час семестру набрав менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум).

Рекомендований мінімум допуску - 36 балів (14+14+8=36).

7.2. Організація оцінювання:

Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів формують семестрові бали, отримані з усіх тем –бали, отримані під час семінарів (усні опитування); за виконання рефератів / академічних есе; за виконання тестових завдань, та бали, отримані під час складання підсумкового контролю за виконання запропонованих завдань.

Продовж семестру оцінюється робота слухача: доповідь, коментарі, доповнення, участь у дискусії. Критеріями оцінювання відповіді під час семінару є:

зміст виступу, повнота розкриття питання 1 бал

структура, логіка викладення матеріалу 1 бал

використання джерел 1 бал

Реферат подається викладачеві на останньому занятті

Критеріями оцінки самостійної роботи є:

глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 20 балів;

тема розкрита неповно 15 балів;

реферат суто компілятивного рівня 1 бал.

У випадку відсутності слухача з поважних причин відпрацювання та перездача робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання

знань слухачів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Рекомендований мінімум для допуску до заліку – 36 балів.

Шкала відповідності оцінок

Зараховано	60-100
Не зараховано	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет та завдання курсу

Предмет, мета і завдання курсу. Провідні центри вивчення історії Китаю та Туреччини. Історіографія історії Туреччини та Китаю. Аналіз джерел та літератури. Українська історіографія вивчення історії Китаю та Туреччини: основні досягнення та проблеми. Структура навчального курсу та його зв'язок іншими дисциплінами.

Тема 2. Основні етапи розвитку китайської імперії з стародавніх часів до першої половини XIX століття.

Виникнення імперії Цін. Утворення імперії Хань. Затвердження конфуціанства як імперської ідеології. Китай в епоху правління династії Тан. Китай за династії Сун. Монгольське завоювання Китаю та правління династії Юань. Повалення влади монголів. Встановлення і правління династії Мін. Завоювання Китаю маньчжурами і падіння династії Мін. Прихід до влади династії Цін.

Тема 3. Іноземне вторгнення до Китаю. Включення Китайської імперії в світові економічні, політичні та культурні процеси.

Китай та іноземні держави в другій половині XIX століття. Проблема торгівлі опіумом в Китаї. “Перша опіумна війна”. Нанкінський договір. Тайпінське повстання. Спроби реформ в Китаї в другій половині XIX століття. Японсько—китайська війна. Симоносекський договір. Реформаторський рух Кан Ювея. Формування революційного руху. Сунь Ятцен. Повстання іхетуанів. “Нова політика” китайського уряду. Загострення кризи в імперії. Піднесення революційного руху.

Тема 4. Сінхайська революція та утворення Китайської Республіки.

Перемога Сінхайської революції в 1911—1913 рр. Проголошення Китайської Республіки і Конституція 1912 р. Утворення Гоміндану. Соціально—економічні зрушення після Сінхайської революції. Становлення регіональних мілітаристських режимів. Китай у Першій світовій війні. “Рух 4 травня” 1919 р. Утворення КПК. Створення революційної бази Гоміндану в Гуандуні. Національна революція 1925—1927 рр. Північний похід НРА. Китай в роки “Нанкінського десятиріччя” 1927—1937 рр. Великий похід Червоної Армії

Китаю. Зовнішня політика гоміньданівського режиму. Японська експансія в Маньчжурії. Створення Маньчжоу—Го.

Тема 5. Національно-визвольна війна китайського народу проти японських загарбників.

Початок війни та її основні етапи. Створення єдиного національного фронту КПК та Гоміндану для боротьби проти японців. Політика Японії на окупованих територіях Китаю. Комуністична партія Китаю в роки війни. Затвердження влади Мао Цзедуну та маоїстської ідеологічної концепції в КПК. Розвиток звільнених регіонів. Завершення війни та її результати.

Тема 6. Утворення Китайської Народної Республіки. Специфіка розвитку КНР у 1949—1978 рр.

Післявоєнна ситуації в Китаї. Громадянська війна між КПК та Гоміньданом. Перемога народної революції 1945—1949 рр. Проголошення КНР. Перехід КНР до соціалістичного будівництва. Спроба реалізації маоїстської моделі розвитку. Політика “трьох червоних прапорів”. Політична боротьба в КПК та подолання наслідків “великого стрибка” у першій половині 1960—х рр. “Культурна революція” 1966—1969 рр. Тибетська проблема. Політична боротьба на завершальному етапі “культурної революції” 1969—1976 рр. Зовнішня політика КНР. Зміна політичного керівництва країни. Розвиток Тайваню 1949—1976 рр.

Тема 7. Китай в епоху реформ та модернізації.

Політична та ідеологічна боротьба в Китаї 1976—1978 рр. Економічна теорія Ден Сяопіна. Політика “реформ і зовнішньої відкритості”. “Ринковий соціалізм”. Особливості модернізації Китаю у 1980—1990-х рр. Проблеми політичної реформи в КНР. Події червня 1989 р. на площі Тяньаньмень. Зовнішня політика КНР. Китайсько—американські відносини. Політика КНР в Азії.

Тема 8. Китай у XXI столітті.

Економічний і суспільний розвиток КНР у XXI столітті. Особливості моделі розвитку “соціалізму з китайською специфікою”. Цзян Цземінь, Ху Цзіньтао. Сі Цзіньпін. Зовнішня політика КНР. Ініціатива “Один пояс, один шлях”, її головні геополітичні та геостратегічні завдання. Концентрація влади в руках Сі Цзіньпіна. Посилення агресивної політики КНР. Українсько-китайські відносини. Позиція КНР щодо російського вторгнення в Україну.

Тема 9. Китайсько-американське глобальне протистояння на сучасному етапі.

Геополітичні, геостратегічні, мілітарні та цивілізаційні чинники загострення китайсько—американського протистояння. Тайванське питання як ключове у протистоянні двох держав. Формування США антикитайської коаліції в Індо—Тихоокеанському регіоні.

Тема 10. Становлення Османської держави у XIV - I половині XV ст.

Зміцнення бейліку Османа. Політичне державотворення за правління Орхана, Мурада I, Баязіда I. Захоплення Бурси у 1326 р. Завоювання Османів у Європі. Битва на Косовому полі у 1389 р. та Нікопольська битва 1396 р. Вторгнення Тимура, Анкарська битва 1402 р. Тимчасове послаблення держави. Відновлення єдності османської держави за Мехмеда I. Боротьба османів проти Візантії. Османське панування на Балканах.

Тема 11. Османська імперія за найбільшої могутності у II половині XV-XVI ст.

Завоювання Мехмедом II Константинополя 1453 р. Утворення Османської імперії. Завойовницька політика Баязіда II. Походи Селіма I Явуза. Походи Сулеймана I Кануні. Османська армія та ідеологія османських завоювань. Результати османських завоювань в Європі та Азії. Структура османського суспільства, система державного управління і судочинства. Адміністративний поділ і податкова політика. Економічний розвиток. Релігія в османському суспільстві.

Тема 12. Османська імперія у XVI-XVIII ст.

Уповільнення темпів економічного розвитку. Військові поразки османів. Османські посольства до Європи. Політика Селіма III “Нізам—і Джедід”. Реакція суспільства на початок реформ. Реформи Махмуда II. Знищення яничарського корпусу. Період Танзимату. Гюльханейський Хатт—і—Шериф 1839 р. Хат—і—Хумаюн 1856 р. Практична реалізація реформ: успіхи й прорахунки, причини невдач. Передумови формування конституційного руху в Османській державі. Товариство “нових османів”. Конституція 1876 р.

Тема 13. Османська імперія в період занепаду кінця XIX —початку XX ст.

Перетворення імперії в напівколонію. Політика “зюлюм”. Молодотурецький рух, його соціальна база, погляди, форми і методи боротьби. Товариство “Єднання і Прогрес”. Революція 1908 р. Контрреволюційний заколот 1909 р. Політика молодотурецького уряду. Тріумвірат молодотурків. Османська імперія в Першій світовій війні. Загострення національно—визвольного руху під час війни. Мудроське перемир’я. Результати й наслідки війни для Османської імперії. Севрський мир 1920 р.

Тема 14. Національно-визвольна війна і створення Турецької Республіки.

Окупація Туреччини іноземними військами. Створення національно-визвольного руху і його розгортання. Товариство захисту прав Румелії та Анатолії. “Національна обітниця”. Мустафа Кемаль Ататюрк. Великі національні збори Туреччини. Проголошення Турецької Республіки. Програма економічного розвитку. Політика уряду щодо релігії та національних меншин. Реформи судочинства. Народно-республіканська партія. Конституція 1924 р. “Шість стріл” Ататюрка, їхній вплив на процеси державного будівництва. Дипломатичні здобутки Туреччини в 1920—1939 рр. Лозанський мир.

Туреччина в часи Другої світової війни. Туреччина в післявоєнних міжнародних відносинах.

Тема 15. Туреччина у 1945—1980 рр.

Відмова від однопартійної системи. Правління Демократичної Партії. Політичне життя в 1945—1950—х рр. Військовий переворот 1960 р., створення і політика Комітету Національної Єдності. Конституція 1961 р. Правління партії справедливості. Сулейман Демірель. Політичні процеси в 1970—ті рр.: роль військових у політичному житті, посилення активності екстремістських груп. Місце Туреччини у міжнародних відносинах повоєнного періоду. Вступ до НАТО. Поворот до співробітництва з країнами Заходу. Розвиток відносин з мусульманським світом.

Тема 16. Розвиток Туреччини наприкінці ХХ — початку ХХІ ст.

Військовий переворот 1980 р. Програми економічної стабілізації. Конституція 1982 р. Політика лібералізації економічного розвитку Тургута Озала. Ісламський фактор в політичному житті Туреччини у 1980—2000—ті рр. Правління Партії Справедливості і Розвитку. Реджеп Таїп Ердоган. Посилення ролі ісламського фактору у суспільно—політичному житті. Курдське питання. Зовнішня політика Туреччини наприкінці ХХ — початку ХХІ ст. Посилення ідеології ісламізму та зовнішньополітичний курс Туреччини. Спроба військового перевороту 15—16 липня 2016 р. та його наслідки. Конституційний референдум 16 квітня 2017 р. Перехід до Президентської Республіки. Розвиток українсько—турецьких відносин, переведення їх на рівень стратегічного партнерства. Позиція Туреччини щодо російської агресії проти України.

Тематичний план

№ п/п	Назва теми	Лекції	Семінари	Самостійна робота	Всього
1	Вступ. Тема 1. Мета і завдання курсу	2		1	3
2	Основні етапи розвитку китайської імперії з давніх часів до початку ХХ ст.	2		2	4
3	Іноземне вторгнення в Китай. Включення	2		4	6

	Китайської імперії в світові економічні, політичні та культурні процеси				
4	Сінхайська революція та утвердження Китайської Республіки	2		4	6
5	Національно-визвольна війна китайського народу проти японських загарбників	2		4	6
6	Утворення КНР. Специфіка розвитку КНР у 1949-1978 рр.	2		6	8
7	КНР в епоху реформ і відкритості	2	2	6	10
8	КНР у XXI ст. Особливості сучасної моделі розвитку “соціалізму з китайською специфікою”	2	2	8	12
9	Китайсько-американське глобальне протистояння на сучасному етапі	2		6	8
10	Становлення	2		4	6

	Османської держави у XIV-I половині XV ст.				
11	Османська імперія в період найбільшої могутності у II половині XV-XVI ст.	2		4	6
12	Османська імперія в XVII-XIX ст.	2		6	8
13	Османська імперія в період занепаду кінця XIX-XX ст.	2		6	8
14	Національно—визвольний рух і створення Турецької Республіки	2	2	6	10
15	Туреччина у 1945-1980 рр.	2		6	8
16	Розвиток Турецької Республіки наприкінці XX - на початку XXI ст.	2	2	6	10
17	Разом	32	8	80	120

Організація опитування

Контроль знань аспіранта оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Включає загальну кількість балів, отриманих з усіх тем, за контрольні роботи, у формі тестування, за виконання індивідуальних завдань, за самостійну роботу (підготовка доповідей), балів за рік.

№ п/п	Результати навчання	Форми і методи технології викладання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці дисципліни %
1.1	Знати основні етапи становлення і розвитку китайської та турецької державності як складової історії світової спільноти	Лекції, самостійна робота	Контрольна робота	15
1.2	Знати зміст і напрями соціально-економічних і політичних процесів у Китаї та Туреччині на різних етапах історичного розвитку	Лекції, самостійна робота	Тест	10
2.1	Вміти визначати історичну конкретику, виявляти закономірності, причинно-наслідкові зв'язки, спадкоємність та альтернативність, своєрідність та багатоманітність історичного процесу людства через призму дослідження історії Китаю та Туреччини	Семінари, самостійна робота		15
2.2	Вміти аналізувати історичні процеси, робити аргументовані висновки, проводити аналогії та зв'язок подій минулого із сучасністю	Семінари, самостійна робота		15
3.1	Вміти знаходити, аналізувати відповідні історичні джерела і наукову літературу,	Семінар		15

	присвячену дослідженню історії Китаю та Туреччини, спираючись на дослідження провідних вчених			
3.2	Вміти чітко, логічно, структуровано і аргументовано викладати інформацію з проблематики курсу та аналізувати її усно й письмово			15
3.3	На основі вивченого матеріалу підготувати реферат	Самостійна робота		15
Всього	Результати навчальної діяльності оцінюються за 100 бальною шкалою			100

6. Співвідношення результатів вивчення дисципліни з програмними результатами навчання.

Результати вивчення дисципліни (код). Програмні результати навчання (назва)						
№ п/п	1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2
ПРН 1. Знати найважливіші факти, події, процеси в історичному розвитку Китаю та Туреччини	+	+	+	+	+	+
ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та процесів та використовувати ці знання у професійній діяльності	+	+	+	+	+	+
ПРН 4. Володіти понятійно—категоріальним апаратом історичної науки і професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у науковому середовищі	+	+	+	+	+	+
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними						

джерелами з акцентом на американознавчих, європознавчих і сходознавчих джерелах			+	+	+	+
ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов			+	+	+	+
ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку регіонів Європи, Америки, Африки, Азії та світу в цілому, фактори, які зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, а також взаємозв'язки народів і держав впродовж історії, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.			+	+	+	+

Плани семінарських занять

Семінар №1 “Китай в епоху реформ і відкритості”.

1. Політична та ідеологічна боротьба в Китаї у 1976—1978 рр.
2. Економічна теорія Ден Сяопіна. Політика “реформ і зовнішньої відкритості”.
3. Особливості модернізації КНР у 1980—1990 рр.
4. Події 4 червня 1989 року на площі Тяньаньмень та їхні наслідки для політичних процесів в КНР
5. Зовнішня політика КНР. Китайсько—американські відносини.

Основна література:

1. Козицький А. Новітня історія Азії та Африки. Посібник для студентів гуманітарних факультетів університетів. Львів: “Афіша”, 2004. 430 с.
2. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець ХХ ст.). Суми: “Університетська книга”, 2002. 288 с.

Додаткова література:

1. Гончарук А. З. 40 років Політики реформ і відкритості Китаю. *Україна—Китай*, № 14, 2018. С. 8—15.
2. Кто такой Дэн Сяопин: гений мировой экономики, спасший Китай от нищеты и разрухи. *Economist*, 15 января 2022. URL: <https://economistua.com/kto—takoj—den—syaopin—genij—mirovoj—ekonomiki—spasshij—kitaj—ot—nishhety—i—razruhi/>
3. Fenby J. *Modern China: The Fall and Rise of a Great Power, 1850—2008*. Harbor Collins: Penguin, 2008. 816 p.

Семінар № 2. “Китай у ХХІ ст. Особливості сучасної моделі розвитку соціалізму з китайською специфікою в нову епоху”.

1. Економічний і суспільний розвиток Китаю в ХХІ ст.
2. Особливості моделі розвитку “соціалізму з китайською специфікою в нову епоху”.
3. Концентрація влади в руках Сі Цзіньпіна.
4. Українсько—китайські відносини.
5. Позиція КНР щодо російського вторгнення в Україну.

Основна література:

1. Кіктенко В.О. Шляхом модернізації до глобального лідерства: до 70-річчя утворення КНР. *Україна–Китай*, № 3 (17), 2019. С. 16—17.
2. Україна — Китай — 25 років співробітництва: результати та перспективи. «Один пояс, один шлях»: монографія / кер. авт. колективу і науковий редактор О.М.Олійник. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. 392 с.
3. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. Київ, 2017. 316 с.

Додаткова література:

1. Герасимчук С. Китай: сценарії і тренди 2021 // Рада зовнішньої політики «Українська призма». 10.01.2021. URL: http://prismua.org/trends2021_china.
2. Корсунський С. Альянси, які будує Путін. *Дзеркало тижня*. 28 липня 2022. URL: <https://zn.ua/ukr/international/aljansi—jaki—buduje—putin.html>.
3. Hass R., Blanchette J. Central Questions in U.S.—China Relations amid Global Turbulence. CSIS. July 22, 2022. URL: <https://www.csis.org/analysis/central—questions—us—china—relations—amid—global—turbulence>.

Семінар № 3. “Створення та становлення Турецької Республіки”

1. Національний рух турецького народу проти іноземних окупантів. Проголошення Турецької Республіки.
2. Прийняття Конституції 1924 р. Формування державної влади.
3. Зміни у турецькому законодавстві та суспільстві.
4. “Шість стріл” Ататюрка та їх вплив на процеси державного будівництва.
5. Політика Турецької Республіки щодо релігії.
6. Економічна політика республіканської влади.
7. Політичний портрет Мустафи Кемаля Ататюрка

Основна література:

1. Пророченко Н. Туреччина: історія, культура, географія: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. К. : Світ знань, 2005. 230 с.
2. Козицький А. Новітня історія Азії та Африки. Посібник для студентів гуманітарних факультетів університетів. Львів: “Афіша”, 2004. 430 с.

3. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець ХХ ст.). Суми: “Університетська книга”, 2002. 288 с.

Додаткова література:

1. Згуровський С. Історичні паралелі: «Турецька модель» від Мустафи Кемалья Атаюрка. 13—15 квітня 2005. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/istorichni_paraleli_turetska_model_vid_mustafi_kemalya_atatyurka.html.
2. Черніков І.Ф. Мустафа Кемаль Атаюрк — засновник і будівничий республіканської Туреччини. Київ, 2015. 54 с.

Семінар №4. “Розвиток Турецької Республіки у ХХІ ст.”

1. Соціально—політичний розвиток Туреччини на початку ХХІ ст.
2. Прихід до влади Партії Справедливості і розвитку. Реджеп Таїп Ердоган
3. Посилення ролі ісламського чинника у суспільно—політичному житті країни.
4. Курдське питання та збільшення його ролі у політичних процесах в Туреччині.
5. Загострення соціально—економічної та політичної ситуації в країні.
6. Спроба військового перевороту 15—16 липня 2016 р. та його наслідки. Конституційний референдум 17 квітня 2017 р. й перехід до Президентської Республіки.
7. Зовнішня політика Туреччини у ХХІ ст. Посилення ідеології неоосманізму.
8. Розвиток українсько—турецьких відносин. Позиція Туреччини щодо російської агресії проти України.

Основна література:

1. Пророченко Н. Туреччина: історія, культура, географія: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. К. : Світ знань, 2005. 230 с.
2. Козицький А. Новітня історія Азії та Африки. Посібник для студентів гуманітарних факультетів університетів. Львів: “Афіша”, 2004. 430 с.
3. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець ХХ ст.). Суми: “Університетська книга”, 2002. 288 с.

Додаткова література:

Габер Є. «Турецький гамбіт» Зеленського: про що домовилися Київ і Анкара? // *Радіо Свобода*, 11 квітня 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9—%D0%B3%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D1%96%D1%82—%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D>

[0%BE%D0%B3%D0%BE—%D0%BF%D1%80%D0%BE—%D1%89%D0%BE—%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%8F—%D0%BA%D0%B8%D1%97%D0%B2—%D1%96—%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0/31197967.html](https://zn.ua/ukr/international/turetska—kvadriha—zelenskoho.html)

Габер Є. Турецька «Квадрига» Зеленського. *Дзеркало Тижня*. 17 жовтня, 2020. URL: <https://zn.ua/ukr/international/turetska—kvadriha—zelenskoho.html>.

Швед В.О. та Мхитарян Н.І. Суспільно—політична модернізація Туреччини: досвід для України. «Суспільний ідеал» і «політичний інтерес»: теоретичне осмислення і практика країн світу / А.І.Кудряченко (кер. авт. колективу), В.В.Солошенко, О.Ф.Деменко, О.В. Кириченко, В.М. Розумюк, О.О. Шморгун [та ін.]. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України, 2019. С. 50—57.

Bechen D. Turkey Under Erdogan: How a Country Turned from Democracy and the West. Yale university press, 2022. 280 p.

Sagaptay S., Outsen R. Drones and Resets: The New Era of Turkish Foreign Policy. *Baku dialogues*, 2022. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy—analysis/drones—and—resets—new—era—turkish—foreign—policy>

Sagaptay S. A Sultan in Autumn Erdogan Faces Turkey’s Uncontainable Forces. New York: I.B. Tauris, 2021. 112 p.

Sagaptay S. The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey. London: I.B. Tauris, 2021. — 256 p.

9. Питання на залік

1. Історіографія історії Китаю
2. Історіографія історії Туреччини
3. Формування основ держави та суспільства в Китаї. Держава Шан—Ін
4. Конфуцій та його вчення
5. Імперія Хань
6. Реформи Ван Мана
7. Завоювання Китаю монголами. Причини поразки Китаю
8. Династія Мін: держава і суспільство
9. Падіння династії Мін та завоювання Китаю Маньчжурами
10. Цінська імперія в період розвитку (кінець XVIII — I половина XIX ст.)
11. Китай та іноземні держави у другій половині XIX ст.
12. Тайпінське повстання
13. Перша “опіумна війна”
14. Повстання іхетуанів
15. Перемога Сінхайської революції
16. Рух “4 травня”
17. Утворення КПК
18. Початковий етап Національної Революції (травень 1925—червень 1927 р.)

19. Північний похід НРА (липень 1926—березень 1927 р.)
20. Утвердження влади Гоміндану та боротьба за об'єднання країни. Зовнішня політика Гомінданівського уряду.
21. Розвиток японської агресії
22. Великий похід армії КПК. Боротьба за єдиний національний фронт в Китаї.
23. Національно—визвольна війна в Китаї (липень 1937 — серпень 1945 р.)
24. Політична криза і громадянська війна в Китаї
25. Утворення КНР та початок модернізації КНР
26. Перехід КНР до соціалістичного будівництва
27. Політика “трьох червоних прапорів”
28. “Культурна революція” (1966—1969 рр.)
29. Економічна теорія Ден Сяопіна. Політика “реформ і зовнішньої відкритості”
30. Події 4 червня 1989 р. на площі Тяньаньмень та їхні наслідки для політичних процесів в КНР
31. Особливості моделі розвитку “соціалізму з китайською специфікою”
32. Зовнішня політика КНР у XXI ст. Ініціатива “Один пояс, один шлях”, її головні геополітичні та геостратегічні завдання.
33. Позиція КНР щодо російського вторгнення в Україну.
34. Становлення Османської держави у XIV — I половині XV ст., діяльність перших султанів.
35. Османське панування на Балканах.
36. Вторгнення Тимура, Анкарська битва 1402 р., тимчасова децентралізація держави.
37. Завоювання Мехмедом II Константинополя у 1453 р. Завойовницька політика Баязіда II.
38. Походи Селіма I Явуза.
39. походи Сулеймана I Кануні. Результати османських завоювань у II половині XV — XVI ст.
40. Османська імперія за найбільшої могутності у II половині XV — XVI ст.
41. Причини занепаду Османської Імперії у XVII — XVIII ст.
42. Політика Селіма III “Нізам—і — Джедід”
43. Період Танзимату. Гюльханейський Хатт—і — Шериф 1839 р.
44. Хат-і-Хумаюн 1856 р. Практична реалізація реформ: успіхи й прорахунки, причини невдач.
45. Причини формування конституційного руху в Османській державі, його соціальна база
46. Конституція 1876 р., її основні положення
47. Причини виникнення молодотурецького руху, його ідеологія, форми діяльності, соціальна база.
48. Буржуазна революція 1908 р. та її наслідки

49. Османська імперія під владою молодотурків
50. Закінчення Першої Світової війни та її результати для Порту
51. Причини виникнення національно—визвольного руху, його рушійні сили і результати боротьби.
52. Проголошення Турецької Республіки. Політика державного будівництва.
53. Прийняття Конституції 1924 р.
54. “Шість стріл” Ататюрка, їхній вплив на процеси державного будівництва.
55. Туреччина напередодні та в часи Другої світової війни.
56. Відмова від однопартійної системи. Політичне життя в 1945—1950—х рр.
57. Військовий переворот 1960 р., створення і політика Комітету Національної Єдності.
58. Військовий переворот 1980 р., його наслідки
59. Конституція 1982 р., її зміни
60. Посилення ролі ісламського фактору у суспільно—політичному житті у 1980—2000 рр.
61. Прихід до влади Партії Справедливості і Розвитку. Реджеп Таїп Ердоган.
62. Курдське питання. Зовнішня політика Туреччини наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. Посилення ідеології неоосманізму та зовнішньополітичний курс Туреччини
63. Спроба військового перевороту 15—16 липня 2016 р. та його наслідки. Конституційний референдум 16 квітня 2017 р. Перехід до Президентської Республіки.
64. Розвиток українсько—турецьких відносин у ХХІ ст.
65. Позиція Туреччини щодо російської агресії проти України.

Список літератури

1. Аулін О. А. Основні тренди сучасного розвитку українсько-турецьких відносин // Україна: контекст світових подій. Аналітичні записки Державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України» (2017-2019 рр.) / [за заг. ред. А. І. Кудряченка]; НАН України. – Київ, 2019. – 447 с. - С. 445 - 447.
2. Габер Є. Турецька «Квадрига» Зеленського. Дзеркало Тижня. 17 жовтня, 2020. URL: <https://zn.ua/ukr/international/turetska—kvadriha—zelenskoho.html>.
3. Герасимчук С. Китай: сценарії і тренди 2021 // Рада зовнішньої політики «Українська призма». 10.01.2021. URL: http://prismua.org/trends2021_china.
4. Корсунський С. Альянси, які буде Путін. Дзеркало тижня. 28 липня 2022. Гончарук А. З. 40 років Політики реформ і відкритості Китаю. Україна—Китай, № 14, 2018. С. 8—15.
5. Згуровський С. Історичні паралелі: «Турецька модель» від Мустафи Кемаля Ататюрка. 13—15 квітня 2005. URL:

- https://zn.ua/ukr/SOCIUM/istorichni_paraleli_turetska_model_vid_mustafi_ke_malya_ataturka.html.
6. Зелінський А.Л. Причини і наслідки падіння режиму аль-Асадів // Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал. - № 1 (29) – К., 2025 – 218 с. С. 142 – 169.
  7. Зовнішня політика all inclusive. Що означає прагнення Туреччини вступити до БРІКС та чи зможе Анкара бути партнером одночасно для всіх? <https://www.ipg-journal.io/ua/rubriki/zovnishnja-politika-ta-bezpeka/zovnishnja-politika-all-inclusive-2284/>
  8. Еволюція світ-системи глобалізму (Стратегічні імперативи співрозвитку) : кол. монографія / [Білорус О. Г., Гаврилюк О. В., Зернецька О. В. та ін.] ; кер. авт. кол. і наук. ред., д.е.н., проф., академік О. Г. Білорус. К. : КНЕУ, 2014. 429 с.
  9. Кіктенко В.О. Шляхом модернізації до глобального лідерства: до 70-річчя утворення КНР.. Україна–Китай, № 3 (17), 2019. С. 16—17.
  10. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. Київ, 2017. 316 с.
  11. Козицький А. Новітня історія Азії та Африки. Посібник для студентів гуманітарних факультетів університетів. Львів: “Афіша”, 2004. 430 с.
  12. Костенко В. Конституція Мідхата в контексті історії конституціоналізму в Туреччині.
<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/579/1/Костенко%20В.pdf>.
  13. Крук Ірина. Повернення Мао? <https://prismua.org/povernennia-mao/>
Геополітичний вимір зовнішньої політики Китаю на пострадянському просторі: повзуча економічна експансія
<https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16112>
  14. Кто такой Дэн Сяопин: гений мировой экономики, спасший Китай от нищеты и разрухи. Economist, 15 января, 2022. URL: <https://economistua.com/kto—takoj—den—syaopin—genij—mirovoj—ekonomiki—spasshij—kitaj—ot—nishhety—i—razruhi/>
  15. Крук Ірина. Повернення Мао? <https://prismua.org/povernennia-mao/>
Геополітичний вимір зовнішньої політики Китаю на пострадянському просторі: повзуча економічна експансія
<https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16112>
  16. Метельова Т. О. Великий китайський шлях реформ: стратегія Ден Сяопіна // Україна: контекст світових подій. Аналітичні записки Державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України» (2017-2019 рр.) / [за заг. ред. А. І. Кудряченка]; НАН України. – Київ, 2019. – 447 с. - С. 67-74.
  17. Метельова Т. О. Політика пам'яті як інструмент формування ідентичності: трансформації в умовах глобалізації на прикладі Туреччини

- та Індії, // Проблема історичної пам'яті у всесвітньо-історичному дискурсі (1945– 2015 рр.): монографія Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», 2021 – С. 123-158.
18. Особливості сучасної політики Китайської Народної Республіки на міжнародній арені <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2305>
  19. Підтримка санкційного режиму проти рф Туреччиною та країнами Південного Кавказу, Центральної Азії <https://prismua.org/sacntions2467/>
  20. Пророченко Н. Туреччина: історія, культура, географія: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. К. : Світ знань, 2005. 230 с.
  21. Священко З.В., Скрипник О.М. Панафриканізм – перший ідейно-політичний рух в Африці: зародження та розвиток наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. // Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал. - № 1 (29) – К., 2025 – 218 с. С. 30 – 44.
  22. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець ХХ ст.). Суми: “Університетська книга”, 2002. 288 с.
  23. Україна — Китай — 25 років співробітництва: результати та перспективи. «Один пояс, один шлях»: монографія / кер. авт. колективу і науковий редактор О.М. Олійник, Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. 392 с. URL: <https://zn.ua/ukr/international/aljansi—jaki—buduje—putin.html>.
  24. Цивілізаційна структура сучасного світу : в 3-х томах / Под ред. акад. Ю.Н. Пахомова і д.ф.н. Ю.В. Павленко. К. : Наукова думка, 2006. – Том 2. – Глобальні трансформації сучасності. 686 с.
  25. Цивілізаційна структура сучасного світу : в 3-х томах / Под ред. акад. Ю.Н. Пахомова і д.ф.н. Ю.В. Павленко. – К. : Наукова думка, 2006. – Книга Мусульмансько-афразійська і індійсько-южноазиатська цивілізація. – Глобальні трансформації сучасності. 543 с
  26. Черніков І.Ф. Мустафа Кемаль Ататюрк — засновник і будівничий республіканської Туреччини. Київ, 2015. 54 с.
  27. Чубрикова О.О. Нові підходи у реалізації зовнішньої політики Турецької Республіки: переваги багатовекторності. «Науковий вісник Дипломатичної академії України», 2011, вип. 17 [www.http://vuzlib.com/content/view/2596/31](http://vuzlib.com/content/view/2596/31)
  28. Швед В.О., Мхитарян Н.І. Суспільно—політична модернізація Туреччини: досвід для України. «Суспільний ідеал» і «політичний інтерес»: теоретичне осмислення і практика країн світу / А.І.Кудряченко (кер. авт. колективу), В.В.Солошенко, О.Ф.Деменко, О.В. Кириченко, В.М. Розум'юк, О.О. Шморгун [та ін.]. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2019. С. 50—57.
  29. Швед В. О. Щодо перспектив розвитку двосторонніх відносин України з країнами Південно-Східної Азії // Україна: контекст світових подій.

- Аналітичні записки Державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України» (2017-2019 рр.) / [за заг. ред. А. І. Кудряченка]; НАН України. – Київ, 2019. – 447 с. - С. 434-437.
30. Bechen D. Turkey Under Erdogan: How a Country Turned from Democracy and the West. Yale university press, 2022. 280 p.
31. Cagaptay S., Outsen R. Drones and Resets: The New Era of Turkish Foreign Policy. Baku dialogues, 2022. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/drones-and-resets-new-era-turkish-foreign-policy>
32. Fenby J. Modern China: The Fall and Rise of a Great Power, 1850—2008. Harbor Collins: Penguin, 2008. 816 p.
33. Hass R., Blanchette J. Central Questions in U.S.—China Relations amid Global Turbulence. CSIS. July 22, 2022. URL: <https://www.csis.org/analysis/central-questions-us-china-relations-amid-global-turbulence>.